

บทที่ 3

สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการพัฒนาการเรียนรู้อัจฉริยะ การทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดต้นตาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development: R&D) ดังนั้นในการวิจัยระยะที่ 1 จึงทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาการเรียนรู้อัจฉริยะการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดต้นตาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการพัฒนาการเรียนรู้อัจฉริยะ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการแสวงหาแนวทางพัฒนาในการวิจัยระยะที่ 2 ต่อไป ซึ่งในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนาการเรียนรู้อัจฉริยะการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดต้นตาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 1 นี้นำเสนอเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. คำถามการวิจัย
2. วัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สภาพปัจจุบันของการเรียนรู้อัจฉริยะการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดต้นตาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1
5. ปัญหาและความต้องการการพัฒนาการเรียนรู้อัจฉริยะการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดต้นตาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1

ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

คำถามการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 (R1) นี้มุ่งแสวงหาคำตอบสำหรับคำถามการวิจัยที่สำคัญ 2 ประเด็นคือ

1. สภาพปัจจุบันของการเรียนรู้อัจฉริยะการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดต้นตาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 เป็นอย่างไร

2. ปัญหาและความต้องการการพัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญหาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดตันตลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 (R1) นี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญหาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดตันตลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1

2. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการการพัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญหาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดตันตลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญหาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดตันตลา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประกอบกัน ซึ่งมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กรอบการวิจัย

ในการวิจัยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ยึดกรอบในการวิจัยการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญหาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- 1.1 ขั้นนำ
- 1.2 ขั้นสอน
- 1.3 ขั้นสรุป

2. ประชากร

กลุ่มประชากรในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

2.1 ผู้มีส่วนสำคัญ (insider) ในการพัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญหาการทอผ้าได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 โรงเรียนวัดตันตลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 1 จำนวน 9 คน

2.2 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัย (outsider) จำนวน 17 คน ได้แก่

2.2.1 บุคลากรในสถานศึกษา

- 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน
- 2) ครูผู้สอนประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

จำนวน 2 คน

2.2.2 บุคลากรภายนอกสถานศึกษา

- 1) ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 6 คน
- 2) คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 1 คน
- 3) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทอผ้า จำนวน 6 คน
- 4) ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน

3. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยใช้วิธีการและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus-group interview)

3.1 เครื่องมือ คือ เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่มซึ่งแตกต่างกันตามลักษณะของกลุ่มประชากร ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

3.1.1 การสัมภาษณ์เจาะลึก ใช้ในการศึกษาข้อมูลจากบุคลากรภายในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้สอนประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี โดยสัมภาษณ์เนื้อหา เกี่ยวกับสภาพการเรียนรู้ ปัญหาและความต้องการพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน (ดังรายละเอียดที่ปรากฏในภาคผนวก.ก.) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่ สุกงศ์ จันทวานิช (2524, หน้า 82-84) เสนอไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นการศึกษาที่ตั้งไว้ ดังนี้

1) การเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ประสานงานกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นำเสนอกรอบในการสัมภาษณ์ และนัดหมาย วัน เวลา ที่สะดวกที่สุดที่สามารถสัมภาษณ์ได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นช่วงเวลาในช่วงพักเที่ยง

2) การสัมภาษณ์ เนื่องจากผู้วิจัยเคยเป็นครูผู้สอนนักเรียนของโรงเรียนวัดต้นตาล จึงมีความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในระดับหนึ่ง ทำให้สามารถลดความแปลกแยกระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้อย่างมาก ทำให้เกิดความสะดวกและได้รับความร่วมมือในการเก็บข้อมูลอย่างดียิ่ง โดยผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และประเด็นในการสัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่งและดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดไว้ทีละประเด็นจนครบทุกประเด็นใช้เวลาโดยเฉลี่ยประมาณ 15 นาทีต่อคน

3) การจัดบันทึกการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีจัดบันทึกเนื้อหาที่เป็นประเด็นสำคัญๆ ไว้เป็นแนวทาง ขณะเดียวกันก็ขออนุญาตบันทึกเสียงไว้ด้วย และเพื่อป้องกัน

ความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการสรุป ดังนั้นเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นผู้วิจัย ได้ ทบทวนและสรุปประเด็นเพื่อให้ข้อมูลสำคัญยืนยันอีกครั้งหนึ่ง ทำเช่นนี้จนจบทุกประเด็น

4) การปิดการสัมภาษณ์ เมื่อสัมภาษณ์ครบทุกประเด็นแล้วผู้วิจัยได้ ขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.1.2 การสนทนากลุ่ม ในวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2551 ตั้งแต่เวลา 13.00- 16.00 น. ในการศึกษาข้อมูลจากประชากร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักเรียน โดยสนทนาในประเด็น เกี่ยวกับสภาพการเรียนรู้และความต้องการในการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ในชุมชน และกลุ่มบุคลากรภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน ผู้ประกอบอาชีพ ทอผ้าและผู้นำชุมชน โดยสนทนาในประเด็นเกี่ยวกับสภาพการเรียนรู้ ปัญหาและความต้องการ การพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน นอกจากนั้นแล้วผู้ร่วม สนทนากลุ่มได้ร่วมกันสะท้อนความต้องการการพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าบางส่วน อีกด้วย

3.2 วิธีการสร้างเครื่องมือ มีวิธีการดังนี้

3.2.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยใช้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยได้ศึกษาจากตำรา เอกสารและงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยต่างๆ และ รวบรวมแล้วนำมาเป็นแนวทางประกอบในการสร้างเครื่องมือ

3.2.2 สร้างประเด็นคำถามตามขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดย การสร้างแบบสัมภาษณ์และประเด็นในการสนทนาตามกรอบการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการ เรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดตันตล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน 3) ขั้นสรุป

3.2.3 นำประเด็นการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ ตรวจสอบและปรับแก้เพื่อให้ได้ประเด็นคำถามที่ ครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบการวิจัย

3.2.4 นำประเด็นการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการเรียนรู้ภูมิ ปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สำหรับนักเรียนโรงเรียนวัดตันตล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 1 ไปเก็บรวบรวมข้อมูลในวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2551

4. การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ดังนี้

4.1 ขออนุญาตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการโรงเรียนวัดตันตล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 1 โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและพัฒนา

4.2 หลังจากได้รับการอนุญาตจากผู้อำนวยการโรงเรียนวัดตันตลแล้ว ผู้วิจัยได้เข้าพบชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและพัฒนาแก่ผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีเกี่ยวข้องเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3 ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มโดยดำเนินการในวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2551

4.4 ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ (interpretation) และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ตามกรอบการวิจัยโดยดำเนินการตามแนวทางที่ สุกางค์ จันทวานิช (2524, หน้า 136-137) เสนอไว้คือ จำแนกข้อมูลที่วิเคราะห์ตามความเหมาะสมของข้อมูล โดยใช้ความรู้ประสบการณ์ในการพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอของผู้วิจัยช่วย ประกอบกับคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยจำแนกข้อมูลชนิดง่าย ๆ ก่อน และพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลอธิบายถึงความสัมพันธ์และสาเหตุของปรากฏการณ์ โดยยึดกรอบการวิจัยเป็นหลัก

สภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดตันตล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 1

ในการศึกษาสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดตันตล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสนทนากลุ่มจากผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ผลการศึกษาดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดตันตล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1

จากการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 9 คน เป็นชาย 4 คน และหญิง 5 คน ผู้ปกครองนักเรียนทุกคนมีอาชีพรับจ้างทั่วไป นักเรียนทุกคนเคยไปเรียนรู้ในชุมชนโดยครูพาไปดูทุกปีตั้งแต่ชั้นประถมต้น เช่น พาไปวัด ทำน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม เป็นต้น สำหรับการเรียนรู้เรื่องอาชีพในชุมชนนั้นนักเรียนได้เรียนรู้ในอาชีพต่าง ๆ ดังนี้ คือ การทอผ้า ซึ่งเป็นอาชีพสำคัญของชุมชน การสานผักตบชวา การทำตุ๊กตาจากเปลือกข้าวโพด การทำ

ขนมกง การทำขนมย่าง การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงนก นักเรียนทุกคนชอบวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้ คือ ให้ความรู้รวมทั้งประสบการณ์ และความสนุกสนาน จึงเห็นด้วยกับการจัดการเรียนรู้การทอผ้าเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไว้ และนักเรียนทุกคนมีความรู้สึกชอบเมื่อเห็นคนที่แต่งกายด้วยผ้าทอในท้องถิ่น

2. การเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าของนักเรียน

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสนทนากลุ่มเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดตันตลามีดังนี้

2.1 ขั้นนำ

2.1.1 จากการศึกษาบุคลากรภายในสถานศึกษา พบว่า การนำเข้าสู่บทเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีโดยกล่าวถึงภูมิปัญญาการทอผ้า ซึ่งมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เวลาเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ครูไม่มีการนำเข้าสู่บทเรียนเรื่องการทอผ้า ไม่มีการสอนเรื่องการทอผ้าซึ่งเป็นงานอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาของคนชุมชน เพราะครูไม่มีความรู้ด้านการทอผ้า เพียงแต่ทราบว่าแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าในชุมชนนั้นมี 2 แห่ง คือที่หนึ่งนั้นอยู่แถวทุ่งนา หมู่ 5 ครูไม่ได้พานักเรียนไปเพราะอยู่ไกลอาจเสียเวลาในการเดินทาง ในการเรียนรู้อาจใช้แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใน หมู่ 3 ข้างวัดตันตลามี เพราะอยู่ใกล้กับโรงเรียน เดินทางสะดวก

2.1.2 จากการศึกษาบุคลากรภายนอกสถานศึกษาว่าเวลาที่มีนักเรียนมาเรียน เคยได้เล่าอะไรเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทอผ้าที่มีในชุมชนหรือไม่ พบว่า

- ผู้ประกอบอาชีพทอผ้า กล่าวว่า เนื่องจากที่นี่เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนอยู่แล้ว เวลาที่มีนักเรียนมาดูงานก็มีการอธิบายบ้างเล็กน้อยถึงขั้นตอนการทอผ้า ส่วนเด็กที่จะมาเรียนนั้นเป็นเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดว่าเขาทำได้นะ เพราะเด็กเรียนรู้เร็ว ผ้าที่เด็กน่าจะทอได้ ก็น่าจะเป็นผ้าขาวม้า เพราะเป็นผ้าที่มีขั้นตอนและวิธีการทอที่ง่ายๆ ไม่ซับซ้อน เป็นลวดลายของคนๆ ที่เริ่มเรียนการทอผ้าด้วย ก่อนที่จะได้ไปเรียนในลวดลายที่ซับซ้อนมากกว่านี้

- ผู้นำชุมชน กล่าวว่า เพราะส่วนตัวก็ทอผ้าอยู่ที่นี้ด้วย เวลาที่มีนักเรียนมาดูก็มีการเล่าถึงความเป็นมาของการทอผ้าในหมู่บ้านบ้างแต่ก็ไม่มาก เพราะการมาของเด็กนักเรียนในแต่ละครั้งไม่ค่อยสนใจอะไรมาก ดูแล้วก็กลับ เนื่องจากเวลาน้อย ถ้าเด็กอยากมาเรียนจริงๆ โดยสนใจและทำต่อเนื่อง แต่อาจใช้เวลานิดหน่อย คิดว่าคงไม่นานนะ ถ้าเขามีความตั้งใจจริงที่จะเรียน

- ผู้ปกครอง กล่าวว่า มีบ้าง ก็เคยเล่าถึงความสำคัญของหัตถกรรมการทอผ้าที่มีอยู่ในท้องถิ่น และถ้าเด็กไปเรียนน่าจะทำได้ เพราะเด็กหัวไว เรียนเร็วกว่าผู้ใหญ่อีกด้วย น่าจะทำได้ และทำได้ดีไม่แพ้ผู้ใหญ่เลย

2.2 ชั้นสอน

2.2.1 จากการศึกษาบุคลากรภายในสถานศึกษา (ครู) พบว่าในการไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนนั้น การไปแต่ละครั้งไม่ได้วางแผนโดยละเอียดว่าจะไปเรียนรู้แบบใด ควรมีขั้นตอนอย่างไร คือ ยังไม่มีแผนจัดการเรียนรู้การทอผ้าที่ชัดเจน เพราะคิดว่าการเรียนแบบนี้ก็พาเด็กไปเพื่อให้เขาได้เห็นเท่านั้น คือ หวังอยากให้เห็นศิลปหัตถกรรมด้านงานฝีมือของคนในหมู่บ้านเท่านั้น ไม่ได้คาดหวังว่าจะทำการเรียนรู้ในระดับปฏิบัติการจริง

- ครูเคยมอบหมายนักเรียนไปเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าหรือเชิญวิทยากรที่ศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าในชุมชนมาสอนบ้างเป็นบางครั้ง ส่วนมากพานักเรียนไปที่ศูนย์เรียนรู้เลย เมื่อปีที่แล้วก็ไป ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยให้นักเรียนสังเกตและให้ผู้ทอผ้าอธิบาย ไม่ได้ลงมือฝึกปฏิบัติจริง คือไม่ได้ลงมือทอผ้า แต่พาไปดูวิธีการทอ อุปกรณ์ ผ้าที่ทอเสร็จแล้ว เด็กเล็กก็พาไปนะ ส่วนมากให้เขาวาดรูปอุปกรณ์ การไปเรียนรู้แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ไปทุกเทอม ประมาณ 3 - 4 ครั้ง แต่เทอมนี้ยังไม่พร้อม เพราะเพิ่งแยกมาจัดการเรียนการสอนเอง ไม่ได้รวมเรียนกับโรงเรียนวัดพระยาทนต์แล้ว ทำให้ยังอยู่ในการจัดระบบต่างๆ ในโรงเรียน

2.2.2 จากการศึกษาบุคลากรภายนอกสถานศึกษา คือ ผู้ประกอบอาชีพทอผ้า พบว่า ครูไม่เคยมาเรียนรู้เรื่องการทอผ้า ครูเคยให้ผู้ประกอบอาชีพทอผ้าเป็นวิทยากรสอนเรื่องการทอผ้ากับนักเรียนแต่นานแล้ว แต่เพียงแค่อธิบายให้เด็กฟังเฉยๆ ยังไม่ได้มีการให้เด็กได้ทดลองลงมือปฏิบัติจริง ครูเคยพาเด็กมาเรียนรู้ดูงานเฉยๆ ยังไม่มีการทำอะไรที่จริงจัง เพียงแต่มาดูแบบผิวเผิน เช่น ดูอุปกรณ์ต่างๆ ในการทอผ้า และผ้าที่ทอเสร็จแล้ว

2.2.3 จากการศึกษานักเรียนเกี่ยวกับการเรียนรู้พบว่า

- ครูเคยให้นักเรียนได้มีโอกาสร่วมกันวางแผนหรือเสนอความต้องการในการเรียนเรื่องการทอผ้าในชุมชนพบว่า นักเรียนไม่เคยได้ออกความเห็นหรือแสดงความต้องการที่จะอยากไปศึกษาวิธีการทอผ้า เวลาจะไปเรียนรู้ครูก็พาไปเลย

- ครูเคยพานักเรียนไปที่บ้านหรือสถานที่ของคนในชุมชนซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้าโดยพาไปศึกษาข้อมูลการทอผ้าเบื้องต้น คือ การรู้จักอุปกรณ์ในการทอผ้าที่สำคัญ เช่น กี่ กระจวย ด้าย ขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการทอผ้าและดูผลิตภัณฑ์ที่ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว เช่น ย้อม ผ้าขาวม้า ผ้าถุง เสื้อ กางเกง

- ครูเคยมอบหมายให้นักเรียนหรือกลุ่มของนักเรียนไปเรียนรู้เรื่องการทอผ้าจากบ้านหรือสถานที่ในชุมชนเอง และเคยให้นักเรียนไปเรียนรู้และมีการพัฒนาให้นักเรียนเป็นมัคคุเทศก์น้อย เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้ากับคนต่างถิ่นที่มาเยี่ยม

- ครูไม่มีการเชิญวิทยากรหรือบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าในท้องถิ่นมาสอน เพราะการมาทำการสอนที่โรงเรียนนั้นอาจไม่มีอุปกรณ์ในการยกตัวอย่างสถานที่ไม่พร้อมด้วยการไปเรียนรู้ที่ชุมชนจะพร้อมกว่า

2.3 ชั้นสรุป

2.3.1 จากการศึกษาบุคลากรภายในสถานศึกษา (ครู) พบว่าในการไปศึกษาเรื่องการทอผ้าในแต่ละครั้ง มีการให้นักเรียนทำรายงานส่งหลังกลับมาถึงโรงเรียนเท่านั้น โดยมีการประเมินจากผลงานของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังไม่ค่อยมีการประเมินด้านความพึงพอใจในการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ และอธิบายซ้ำในสิ่งที่นักเรียนยังไม่เข้าใจเพื่อการปรับปรุงในการไปเรียนครั้งต่อไป

2.3.2 จากการศึกษานักเรียนเกี่ยวกับการสรุปในการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าพบว่า

- ในการเรียนวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีครูเคยทดสอบนักเรียนในเรื่องเกี่ยวกับการทอผ้าบ้างเป็นบางครั้ง

- ครูเคยให้นักเรียนสรุปองค์ความรู้จากการวิชากลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยีหลังจากไปศึกษาแหล่งเรียนรู้การทอผ้าในชุมชนบ้างเป็นบางครั้ง แต่ไม่ละเอียดเพียงสรุปแค่ว่าวันนี้ได้อะไร ชอบหรือไม่ชอบ

ปัญหาและความต้องการพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดต้นตาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1

จากการศึกษากลุ่มประชากรโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกและสัมภาษณ์กลุ่ม นักเรียน ครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน พบว่า ปัญหาและความต้องการพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คือ

1. ปัญหา

1.1 จากการศึกษาบุคลากรในสถานศึกษา (ครูผู้สอน)

1.1.1 ขั้นนำ พบว่า ครูผู้สอนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการนำเข้าสู่บทเรียนในเวลาที่เรียนเกี่ยวกับการทอผ้า โดยมีการนำเข้าสู่บทเรียนการตั้งคำถาม และยกตัวอย่างประกอบการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นบางครั้งเท่านั้น ซึ่งในขั้นตอนนี้ถือว่ามีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเพราะจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้เด็กสนใจบทเรียนมากมากยิ่งขึ้น

1.1.2 ขั้นสอน พบว่า ครูไม่มีการวางแผนในการเรียนรู้ภูมิปัญญาทอผ้าสำหรับนักเรียน ทั้งยังไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนรู้หรือกำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง เพียงแต่พาไปดูเท่านั้น โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนนี้ใช้เวลาอย่างมากคือประมาณ 1 ชั่วโมง ในแหล่งเรียนรู้การทอผ้าในชุมชน ซึ่งการที่จะเรียนรู้เรื่องนี้ควรใช้เวลาที่

ยาวนานกว่านี้หรือจัดให้บ่อยกว่านี้ รวมทั้งการพานักเรียนไปเรียนที่แหล่งเรียนรู้การทอผ้าในชุมชนแต่ละครั้ง ไม่มีการฝึกให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งการเรียนรู้ในชุมชนสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การเชิญวิทยากรในชุมชนมาช่วยสอน การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน แม้กระทั่งการใช้บ้านของนักเรียนมาเป็นแหล่งเรียนรู้ก็ได้ เพื่อให้นักเรียนเกิดการฝึกฝนตนเองในการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยการมอบหมายให้นักเรียนไปศึกษาด้วยตนเองและการฝึกฝนจากสถานที่จริงที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

1.1.3 ชั้นสรุป พบว่า ครูผู้สอนยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการสรุปทบทวนโดยทำบ้างเป็นบางครั้ง ที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน นอกจากนั้นยังไม่ให้ความสำคัญกับการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน หลังการจัดการเรียนรู้การทอผ้าเท่าใดนัก ซึ่งถ้าครูผู้สอนไม่มีการประเมินผลก็จะไม่ทราบว่าควรปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้อย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพที่ดีและเหมาะสมกับตัวผู้เรียนต่อไป

2. ความต้องการการพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้า

จากการศึกษาพบว่า นักเรียน ผู้ปกครอง ครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้นำชุมชน มีความเห็นตรงกันว่า การจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญและควรได้รับการพัฒนา โดยให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยความสนุกสนาน มีความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาและสามารถสืบทอดภูมิปัญญานี้ได้ในอนาคต เพราะการเรียนการทอผ้า ต้องให้เด็กได้สัมผัสกับอุปกรณ์จริง สถานที่จริง และได้ปฏิบัติจริง จึงต้องการให้ครูพามาเรียนที่แหล่งเรียนรู้การทอผ้าของชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 จากการศึกษาบุคลากรภายในสถานศึกษา

- ครู กล่าวว่า คิดว่าดีนะ เพราะเด็กเขาไปเรียนแต่ละครั้งสังเกตว่าเขารู้สึกตื่นเต้นมากกว่าเรียนในห้องเรียน อีกอย่างส่วนมากคนที่ทอผ้าเป็นคนแก่กันทั้งนั้น คิดว่าถ้าหมดคนรุ่นนี้แล้วใครจะมาสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นไว้ด้วย เพราะที่ผ่านโรงเรียนเคยให้นักเรียนไปรำไท่ในในงานสำคัญต่าง ๆ มากมาย ซึ่งการรำไท่ต้องแต่งตัวด้วยผ้าทอของชาวไทยวน เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวไทยวน

- ผู้บริหารสถานศึกษา กล่าวสนับสนุนอีกว่า ดีครับเห็นด้วย เพราะคิดว่าการได้ไปแสดงอย่างนี้เป็นโอกาสต่อหนึ่งด้วยครับ ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนการทอผ้า เพราะถ้านึกถึงบ้านต้นตาล ก็ต้องผ้าทอของกลุ่มทอผ้าไทยวนที่บ้านต้นตาล เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) นอกจากนั้นทางคณะครูก็มีการแต่งกายด้วยชุดที่ตัดมาจากผ้าทอของชาวบ้านด้วยเป็นการรณรงค์ร่วมกับชาวบ้านด้วย เพราะชาวบ้านแถวนี้เวลามีงานสำคัญ ๆ เช่น งานบุญ งานวัด ประเพณีที่สำคัญในท้องถิ่นโดยเฉพาะงานไท่-ยวน ก็มีการแต่งตัวด้วยผ้าทอ เพื่อเป็นการอนุรักษ์อีกทางหนึ่งด้วย อีกอย่างที่สำคัญเป็นพันธกิจของโรงเรียนในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และโรงเรียนมีกิจกรรมมัคคุเทศก์น้อย เพราะ

อีกไม่นานก็จะมีตลาดน้ำประจำตำบล และจะมีคนมาเที่ยวเยอะ เด็กนักเรียนก็จะได้นำและพาไปดู สามารถอธิบายได้ว่า ความสำคัญ ความเป็นมาของผ้าทอต้นตาล และการประกอบอาชีพการทอผ้าของชาวบ้านต้นตาล รวมทั้งขั้นตอนการทอว่าเป็นอย่างไรกว่าจะมาเป็นผืนผ้าที่สามารถนำมาสวมใส่ได้

2.2 จากการสัมภาษณ์บุคคลภายนอกสถานศึกษา

- ผู้ประกอบอาชีพทอผ้า กล่าวว่า ดี คือ อยากให้เด็กมาเรียนเยอะๆ เพราะอยากให้เขาได้เรียนในสิ่งที่บรรพบุรุษได้สืบทอดต่อกันมา อีกอย่างอยากให้เขาได้สืบสานต่อ
- ผู้นำชุมชน กล่าวว่า ดี เห็นด้วย คือ การทอผ้าเป็นอาชีพที่สร้างชื่อเสียงให้ชุมชน สมควรที่จะให้เด็กได้เรียน เพื่ออนุรักษ์อาชีพที่เป็นภูมิปัญญาของบ้านตัวเองไว้
- ผู้ปกครอง กล่าวว่า ดี อยากเห็นเด็กในหมู่บ้านได้เรียนเกี่ยวกับหัตถกรรมพื้นบ้านด้านการทอผ้า ซึ่งเป็นอาชีพที่มีมานาน และเป็นอาชีพที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน โดยอยากให้พวกเขาได้สืบทอดงานฝีมือด้านนี้เอาไว้

นอกจากนี้เมื่อมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า ถ้าโรงเรียนจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนท่านจะช่วยหรือไม่ ะไรบ้าง

- ผู้ประกอบอาชีพทอผ้า กล่าวว่า ดี ยินดีสอนให้เด็กอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสืบสานงานฝีมือของคนในท้องถิ่นเอาไว้
- ผู้นำชุมชน กล่าวว่า ดี อยากให้เด็กมาเรียนเยอะๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์การทอผ้าของคนในท้องถิ่นเอาไว้ สิ่งที่จะช่วยได้น่าจะเป็นการช่วยแนะนำผู้ที่มีส่วนร่วมในการสอนการทอผ้าในครั้งนี้ ได้สอนเด็กอย่างเต็มที่ คิดว่าเป็นการทำประโยชน์ให้เกิดกับลูกหลานเยาวชนบ้านของตนเอง
- ผู้ปกครอง กล่าวว่า ดีมาก เห็นด้วย อยากให้เด็กได้เรียนการทอผ้า เพราะอยากให้เขาได้เรียนรู้จากของจริงที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งคนที่เป็นผู้รู้ที่อยู่ในท้องถิ่นมากมาย แต่กลับไม่ได้ให้ท่านเหล่านั้นได้มีโอกาสได้ถ่ายทอดความรู้ที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม ดังนั้นเมื่อโรงเรียนจัดการเรียนรู้ก็จะคอยแนะนำสนับสนุนให้เขาได้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นและให้เขาตั้งใจเรียน เพื่อจะ让他ได้อนุรักษ์งานอาชีพด้านทอผ้าไว้ในอนาคตได้

ผลสรุป พบว่า ในส่วนที่สอดคล้องกันทางโรงเรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความเห็นตรงกันว่าควรให้มีจัดการเรียนด้านภูมิปัญญาการทอผ้าของท้องถิ่น เพื่อให้เด็กนักเรียนได้เรียนในสิ่งที่ภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเพราะเป็นการเรียนจากของจริง ได้ลงมือปฏิบัติจริงในสถานที่จริง คือให้นักเรียนไปเรียนศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าต้นตาล เพื่อจะได้ทำให้เกิดการเรียนรู้และรู้จักแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมงานฝีมือที่เป็นชื่อเสียงของท้องถิ่น เพราะถ้าหากไม่มีการจัดการเรียนรู้ให้กับลูกหลานของคนในพื้นที่อย่างจริงจังไม่แน่นอน

ข้างหน้า ศิลปะอันเป็นภูมิปัญญาที่โดดเด่นซึ่งเป็นงานฝีมือของคนในท้องถิ่นและสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนอาจหมดไปก็ได้

สรุป สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดตันตล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 1 ดังนี้

ตาราง 1 สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญญาการทอผ้าโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดตันตล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 1

สภาพปัจจุบัน	ปัญหา	ความต้องการการพัฒนา
มีการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญญาการทอผ้าในชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าชุมชนตันตล ซึ่งครูจะพานักเรียนไปดูที่ศูนย์เลย เมื่อนักเรียนมีข้อสงสัยก็ซักถามจากผู้ทอผ้าเอง ไม่มีการให้นักเรียนทดลองทอผ้า เพียงแต่ให้นักเรียนดูเท่านั้นและไม่ได้มุ่งหวังผลมากกว่านี้ โดยไม่ให้ความสำคัญกับขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ คือ ชั้นนำ ชั้นสอน และชั้นสรุป	1. การจัดการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญญาการทอผ้าที่ครูผู้สอนทำคือพานักเรียนดูสถานที่ทอผ้าเท่านั้นเพื่อให้รู้จักภูมิปัญญาการทอผ้า แต่ผู้ปกครองและชุมชนคาดหวัง คือการสืบสานภูมิปัญญาสามารถทอผ้าได้ 2. ไม่มีการวางแผนในการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญญาการทอผ้าในชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งในการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญญาการทอผ้าควรมีการทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยมี กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอน ดังนี้ คือ - ชั้นนำ - ชั้นสอน - ชั้นสรุป	1. การเรียนรู้อุปกรณ์ปัญญาการทอผ้าในระดับที่นักเรียนสามารถทอผ้าได้ 2. ควรจัดการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญญาการทอผ้าโดยการปฏิบัติจริงในแหล่งเรียนรู้การทอผ้าในชุมชน โดยมีแผนจัดการเรียนรู้อุปกรณ์ปัญญาการทอผ้าเพื่อให้ได้เรียนรู้ครบทุกขั้นตอนตามแผนและมีจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายกว่านี้